

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

22e jaargang nr. 1

5 januari 1969

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. Woord van de Week

abonnementsprijs voor Nederland, andere

E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

De „amerikaanse uitdaging” en de mens

Het in 1967 verschenen boek: De Amerikaanse uitdaging, van de Franse schrijver Servan Schreiber, heeft veel stof op doen waaien en is een bestseller geworden, zowel in Europa als in Amerika.

Het is op het oog een boek dat de grotere economische problemen behandelt; wereldconcerns, miljardenprojecten, visies op de toekomst en zo voort. Maar in het bijzonder wordt een vergelijking getrokken tussen de manier waarop men aan de andere zijde van de oceaan en in Europa dit soort zaken aanpakt.

Het dankt zijn ontstaan aan de onrust die de Amerikaanse penetratie in onze Europese economie teweeg heeft gebracht. Een penetratie niet alleen met het geld van de Amerikanen maar ook met hun mentaliteit en hun manier van zaken doen. Hun benadering van de problemen — of ze nu technisch of zakelijk zijn — blijkt meer, en vooral sneller succes op te leveren dan de onze, die nog op de traditionele methoden is gebaseerd.

Wij kunnen de concurrentie niet meer volhouden en volgens Servan ziet het er naar uit dat wij — en dat zijn alle Europese landen tezamen — naar een tweede plan verdrongen worden. Dat wij onze leidende rol gespeeld hebben. En dit nu is de uitdaging, die wij hebben te beantwoorden of waar wij ons bij hebben neer te leggen.

Servan's boek is uiterst boeiend geschreven en al gaat het hier en daar vrij diep op economische achtergronden in, voor wie er belang in stelt is het zeer lezenswaard.

Dit boek zou als onderwerp voor een humanistisch kwartiertje eigenlijk buiten het kader vallen, ware het niet dat er een interessant en naar mijn mening zeer belangrijk aspect in voor komt, dat ons allen als mens aangaat.

Ik wil trachten door iets uit Servan's boek kort te vertellen dit aspect uit te laten komen.

De mensheid heeft in zijn bestaan een aantal belangrijke fazen doorlopen. De eerste was die waarin men zich met uiterst primitieve middelen in de vijandige natuur staande moest houden en het voornaamste doel was in leven te blijven.

Met de ontwikkeling van het ambacht werd dit anders. Nog groter was de overgang toen wij de beschikking kregen over goedkope energie, steenkool en electriciteit.

Dit industriële stadium, waarin wij ons thans bevinden, zal echter opgevolgd worden door wat

men noemt het post-industriële stadium.

Hierin zullen de productie en de inkomens zo hoog zijn dat wij ons om onze materiële behoeften geen zorgen meer behoeven te maken.

De productie zal in dit tijdperk zo geperfectioneerd en gerationaliseerd zijn dat wij, wanneer wij tenminste de economische toekomstrijkers mogen geloven, met slechts 39 werkweken en 13 vacantieweeken alles kunnen produceren wat wij nodig hebben.

Er zal dan een andere behoefte ontstaan, die meer op het culturele vlak zal liggen en waarin het commerciële aspect, dus het er aan verdienen, veel minder of in het geheel niet meer zal gelden. De Amerikaanse maatschappij — maar ook Europa is hier reeds een eind op weg naar toe — en is volop in de periode van het goedkoop en massaal produceren. Dit is alleen mogelijk door alles te plannen, te organiseren en vooral vooruit te zien.

Servan geeft een aantal voorbeelden die illustreren hoe de Amerikanen ons voor zijn in het toepassen van de moderne middelen als computers, electronica, nieuwe chemische procedés en zo voort.

Maar vooral is het de geraffineerde organisatie, hun visie en hun verkoopmethoden en hun ontwikkeling van nieuwe dingen, die ons verbaast.

De penetratie in Europa heeft ons geconfronteerd met de nieuwe methoden, die wij hier ook zullen moeten gaan toepassen, willen wij niet ondergaan in de concurrentiestrijd. Dit is de handschoen die ons is toegeworpen.

Dit op zich zelf kan men nog accepteren, moet men misschien wel accepteren als men aanvaardt dat de evolutie nog steeds aan de gang is en wij door strijd tot ontwikkeling moeten komen.

Maar wat ons verontrust in het boek van Servan is dat de economie zo zakelijk, koud zakelijk zou men kunnen zeggen, ons gehele bestaan gaat

*Redactie en administratie wensen
de lezers van dit blad een alleszins*

VOORSPOEDIG 1969

overheersen. Langs straffe, rationele lijnen denkt men over machines, methoden, consumenten en producenten, over verouderen en vernieuwen of er geen mensen meer bestaan. De mens wordt net zo behandeld als een machine. Er wordt geld in gestoken, dat er op zeker moment weer uit moet komen. De leer- en opleidingsperiode wordt een ware afvalrace, waarbij telkens degenen waarvan men niets meer verwacht voor de toekomst afvallen en tenslotte een kleine selecte groep overblijft. Een groep waar zoveel geld in is geïnvesteerd dat ze een bijzondere plaats in gaat nemen. Maar niet als individu, maar als groep. Dit nu brengt ons naar wat ik meen in het boek van Servan te missen, namelijk de positie van het individu, van de mens als persoon. Dus niet de mens of de mensheid, maar één mens. Ik heb reeds eerder de gedachte uitgesproken dat onze persoonlijkheid in de wereld van nu verloren dreigt te gaan. Servan's boek illustreert dit zeer duidelijk.

Hoe gaat het individu — u, ik, onze kinderen zich in zo'n toekomstige maatschappij voelen? Wordt hij met zorg behandeld, zolang hij nog in het investeringsplan past en wordt hij uitgestoten als dit niet meer het geval is? Hij zal niet verhongeren, zal zelfs nog een goed leven kunnen leiden. Maar hij zal niet meer deelnemen aan het productieproces, aan de strijd om het bestaan. Hij zal op een gegeven moment door de uitkomst van een computer uitgerangeerd worden als een machine die overcompleet is. Omdat hij een levend wezen is zal hij niet op de schroothoop geworpen worden maar hij staat wel buitenspel. Uiteenzettingen als van Servan — en niet alleen van hem, want hij baseert zich veel op uitspraken van anderen — hebben hun verdienste daar zij op markante verschillen wijzen tussen de Amerikaanse en de Europese wereld.

Zijn stellingen zijn misschien wat extreem gesteld, maar dat moet men nu eenmaal doen om gehoor en reactie op te wekken. Maar dat alles mag niet tot resultaat hebben dat men de Amerikaanse visie als de alleenzalgigmakende gaat zien. Bij ons humanisten zouden de verstandelijke overwegingen en beschouwingen wel aan moeten slaan. Maar net zo verstandelijk redenerend kom ik tot de conclusie dat Servan het menselijk aspect van het probleem geheel buiten beschouwing laat. Het aspect van het persoonlijk geluksgevoel, het levenswaardige in ons bestaan. Voor het levensgeluk tellen andere zaken dan louter economische.

Het zijn juist deze zeer persoonlijke overwegingen, waarvoor men als individu soms komt te staan en die beslissend kunnen zijn voor wat men in de verre toekomst gaat presteren. De mogelijkheid om hier zelf in te kunnen kiezen moet ons gelaten worden. Wij willen ons niet iets op laten dringen en zeker niet wanneer het uit een computerbrein komt. Natuurlijk spelen bij al onze beslissingen ook zeer veel verstandelijke overwegingen een rol, maar ergens komt toch iets van ons eigen zelf er in dat maakt dat het onze beslissing wordt en niet de beslissing. In zo'n geval moet men ook niet schromen een vroeger ingenomen standpunt te durven verlaten. Keren we nog even terug naar de Amerikaanse uitdaging die voor ons ligt. Wij zijn allen gefascineerd door de technische ontwikkeling van de Amerikanen, zoals wij ook getroffen — maar ook wat bang — zijn van wat zich in Rusland voltrekt. Een groot deel van de Europese samenleving neigt er toe de onvrijheid van de mens in het oostblok als een groter nadeel te zien dan de technische vooruitgang aldaar. Wij moeten dan echter ook Amerika kritisch bezien. Hebben wij behoefte aan zo'n ver geïndustriali-

seerde maatschappij waar de individuele mens haast geen plaats meer vindt?

Komen in Amerika de problemen van zuiver menselijke aard niet schrijnend aan de dag?

Amerika is een land waar men met handen en voeten gekluisterd is aan de dollar. En waar de waarde van alles en alles uitgedrukt wordt in dollars. Het is dan begrijpelijk dat men zijn status, zijn min of meer geslaagd zijn afmeet aan zijn bankrekening. Dan is het duidelijk dat een ieder zijn carrière, zijn succes in het leven uit gaat stippelen op basis van de dollar.

Men wil graag weten wat voor mogelijkheden er in iemand schuilen, hoe men ze kan stimuleren en aankweken. Maar wie maakt dat uit? Wie kan een mens nu beoordelen op wat hij in de toekomst zal zijn. Heeft een individu niet het recht dit zelf te bepalen?

Is het worteltje dat men hem voor de neus hangt niet een zeer verraderlijk lokaas? Spiegelt het hem niet alleen maar meer geld, meer macht, meer aanzien voor, maar niet meer levensgeluk? Geeft hij zijn eigen leven daar niet mee prijs en laat hij zich niet leven door hen die denken dat zij anderen voor een bepaald doel in moeten zetten? En wie zijn het dan wel, die anderen? Worden zijn niet ook door iets buiten hun om gedirigeerd?

En zo komen wij dan vanzelf tot de griezelige conclusie dat wij geleefd worden door dat wonderlijke samenspel dat maatschappij heet.

Deze onpersoonlijke kolos heeft ons onherroepelijk in zijn greep. Beheerst ons. Wij raken gevangen in onze eigen organisatie.

Het beeld dat ons in deze technische wereld soms voor de ogen zweeft is dat van de robot die denkt en doet en zo machtig is geworden dat hij zelfstandig is geworden, en ons bedreigt.

Dit is natuurlijk fantasie. Wel is reëel dat het niet een zich schokkerig voortbewegend voorwerp van ijzer is dat ons beheerst maar een fijn netwerk, een supra-organisatie, waar wij in verstrikt zijn geraakt, als in een onzichtbaar net.

De robot kunnen wij met een goed geplaatste bom vernietigen en buiten werking stellen. Het onzichtbare net laat zich niet vernietigen, want wij zijn het zelf die het vormen; het is onze samenleving.

Wat is de strekking van dit betoog?

Dat nu reeds, en meer nog in de toekomst, de enkeling, het individu in de massa dreigt onder te gaan. Misschien met uitzondering van een klein select groepje dat in de waan leeft nog een persoonlijkheid te bezitten, maar in werkelijkheid ook slechts deel is van de organisatie die wij samenleving noemen.

Ik meen dat dit voor een humanist een duidelijk rood signaal betekent waarover hij zich heeft te beraden. Waarover hij zich een mening heeft te vormen en een standpunt in te nemen.

Het is dan ook met veel aandrang dat ik u aanbeveel dit te doen.

U. J. Rutgers

Uw alleen zijn is ook onze zorg

Voor hen, die in hun eigen omgeving niet slagen in het vinden van een huwelijkspartner functioneert onder verantwoordelijkheid van het Humanistisch Verbond de

CORRESPONDENTIEKRING VOOR HUWELIJKSCONTACTEN.

Nadere inlichtingen: Postbus 210 - Utrecht.
Graag 60 ct aan postzegels voor antwoord insluiten.

Het gesprek tussen marxistische en niet-marxistische humanisten in 1968

De International Humanist and Ethical Union heeft geleidelijk aan steeds meer behoefte gekregen om contacten te leggen achter het zogenaamde 'ijzeren gordijn'. Hiervoor zijn verschillende redenen aan te geven. In de eerste plaats doet het feit zich voor, dat hoewel in alle delen van de wereld humanistische organisaties ontstaan, dit niet het geval is in de communistische landen. Daarom probeert de IHEU daar van zich uit enigszins vaste voet te krijgen. In de tweede plaats is er juist alle reden in die wereld door te dringen, omdat vele huidige marxisten zich uitdrukkelijk humanist noemen. Uit vele geschriften, die ons op het ogenblik uit Oost-Europa bereiken, blijkt ook een uitdrukkelijke humanistische gezindheid. Kontakt met hen kan dus voor beide partijen zeer vruchtbaar zijn. Bovendien is, in de derde plaats, de dialoog tussen de verschillende levensvoertuigen, een door de IHEU gestimuleerde zaak, en daarin neemt het gesprek met de marxisten een belangrijke plaats in.

Langs allerlei persoonlijke wegen waren de contacten al gelegd, o.a. met Polen en Joego-Slaven, en een eerste informele bijeenkomst met een aantal Polen was gepland in voorjaar 1968 in Gent. Toen evenwel bleek, dat een groot aantal van de aan de IHEU bekende marxisten het internationale filosofencongres in Wenen zouden bijwonen, werd de bijeenkomst in Gent afgezegd en vervangen door een veel omvangrijker ontmoeting in Wenen in september van dit jaar. Na veel overleg over en weer werden hiervoor uitgenodigd: uit Polen Kotarbinski, Schaff en Fritz-hand; uit Roemenië Gulian en Tanase; uit Tsjecho-Slowakije Kosik; uit Joego-Slavië Legraldić, Marković, Petrović, I. Supek, R. Supek en Vranicki. Uit Europa en Amerika kregen een invitatie: Kurtz en Somerville (Ver. Staten); Ayer (Engeland); Calogero en Rivero (Italië); de Coninck (België); van Praag en van Dooren (Holland). Overeengekomen werd dat van beide zijden een referaat zou worden ingeleverd, te verzorgen door resp. Marković en Kurtz.

Van de Oost-europese deelnemers bleken de Polen niet aanwezig te zijn, terwijl in plaats van de Roemeen Gulian werd uitgenodigd Florian en de plaats van de Tsjech werd ingenomen door Prucha; van de Joego-Slaven waren de heren Supek afwezig, waarvoor in de plaats Stojanović deelnam. Van 'westerse' zijde waren niet aanwezig Ayer en Calogero, maar wel een aantal in een later stadium nog uitgenodigde Amerikanen: Ames, Bahm en Kline. Op de beide zittingen die, omdat ze in het kader van het Filosofencongres werden gehouden, een openbaar karakter droegen, waren ook nog een aantal belangstellenden aanwezig. Binnen deze kring van belangstellenden konden ook enkele belangrijke contacten worden gelegd.

De eerste zitting vond plaats op vrijdag 6 september 1968 van 16.00—18.00 uur en bevatte na de inleiding van Van Praag de toelichtingen van Marković en Kurtz op hun referaten en een eerste discussie. De tweede zitting was op zaterdag 7 september 1968 van 14.00—17.00 uur en was geheel gewijd aan discussies, waaraan naast de genodigden ook andere aanwezigen deelnamen. In zijn openingstoespraak wees Van Praag op de wenselijkheid de dialoog Oost-West toch voort te zetten ondanks de internationale situatie, die de kampen meer tegenover elkaar dreigt te stellen. De IHEU heeft er alle belang bij marxisten en

niet-marxisten die beide door het humanisme geïnspireerd zijn, tot meer wederzijdsbegrip te brengen. Ondanks de andere ontwikkeling kan men immers de basis van het marxisme terecht in het humanisme leggen. De verschillen treden op door de verschillende politieke en maatschappelijke structuren en door de verschillende wijzen waarop men daarin geëngageerd is. Humanisme kan gezien worden als een direct politiek program, maar ook als een inspirerende kracht voor uiteenlopende politieke richtingen. Maar juist op dit moment blijken de maatschappelijke problemen, zoals bijv. de vervreemding, zozeer gemeengoed van alle mogelijke systemen te zijn, dat men elkaar juist in het oplossen van die problemen moet kunnen vinden. De inspiratie van het humanisme kan daarbij voor allen een leidraad zijn. Daarom is het belangrijk dat humanisten van verschillende richting hun ideeën uitwisselen en proberen tot samenwerking te komen. In concreto zou daarbij voor de toekomst gedacht kunnen worden aan grotere bijeenkomsten en nauwere organisatorische bindingen.

Nadat Van Praag ook voor de verdere zittingen als voorzitter was gekozen, gaf hij Kurtz het woord voor diens toelichtende samenvatting. Onder de titel 'Humanisme en de vrijheid van het individu' besprak hij zowel wat naar zijn mening 'liberale' en 'marxistische' humanisten gemeenschappelijk hebben, als wat hen onderscheidt. Hij noemde vier fundamentele punten, waarvan de laatste twee niet overal gelijkelijk aanvaard worden. In de eerste plaats hebben humanisten geen bovennatuurlijk begrip van het universum, ze zijn atheïst of agnostisch of sceptisch en hebben geen pretenties, dat de natuur ingericht zou zijn voor menselijke doeleinden. In de tweede plaats kennen humanisten geen bovennatuurlijke bron voor ethische waarden. Moraal wordt in het leven zelf geschapen, is niet absoluut en bevordert de vrije ontplooiing van ieder. In de derde plaats werd het gebruik van de kritische rede als belangrijk humanistisch uitgangspunt genoemd, waarbij met name het belang van de rede voor het kritiseren van ethische principes werd benadrukt. In de vierde plaats werd door Kurtz gesteld, dat humanisten in het algemeen humanitair ingesteld zijn, d.w.z. dat zij bestaansmogelijkheden voor allen willen scheppen en strijden tegen de humaniserende en vervreemdende tendenzen in de maatschappij. Hoewel het humanisme niet met een bepaalde ideologie verbonden is, moet het toch wel praktisch zijn: dit praktische aspect heeft het marxisme benadrukt, maar het dreigde daarin te verstarren. Er zijn veel gevaren in de wereldsituatie, die gezamenlijk bestreden dienen te worden, maar wanneer dit door grote organisaties gebeurt, dreigt de enkeling daarin te vervreemden. Als grote verschilpunt tussen marxistisch en niet-marxistisch humanisme zag Kurtz het verschil in nadruk, dat door beide op de individuele vrijheid wordt gelegd. Ook al is er de noodzaak om maatschappelijke structuren te wijzigen, zelfs op revolutionaire wijze, dan nog mag dit nooit ten koste gaan van de individuele vrijheid. Ook zag Kurtz verschil tussen marxistisch- en niet-marxistisch humanisme in de wijze waarop zij zichzelf verdedigen. Het niet-marxistisch humanisme zal zich nooit als zó waar en waardevol beschouwen, dat het zich met alle middelen inclusief geweld zou willen verdedigen. Het is

altijd open voor kritiek en verschilt daarin van het marxistisch-humanisme. Tenslotte staat het niet-marxistisch humanisme een open maatschappij voor en ziet het geen alternatief tussen vrijheid en gerechtigheid. In een open maatschappij is vrijheid voor het afwijkende standpunt en voor organisatie van afwijkende meningen.

Tenslotte vatte Kurtz het humanisme samen als de theorie van de bevrijding en de emancipatie van de mens.

Hierna kwam Marković aan het woord om zijn 'Fundamentele karakteristieken van het marxistisch humanisme' toe te lichten. Hoewel 'humanisme' een veel misbruikte term is wilde hij hem toch hanteren, en maakte hij er de volgende begripsonderscheiding in: humanisme is enerzijds descriptief in zijn aandacht voor waarde en vrijheid van de mens, maar is anderzijds ook normatief in zijn opstellen van een ideale toekomst voor mens en maatschappij en in het neerleggen van dit ideaal in een program van actie. Hoewel er marxistische maatschappijen bestaan, die zo zwak zijn dat ze geen persoonlijke vrijheid kunnen bieden, is toch het marxisme erop gericht de vraag te beantwoorden, hoe een maatschappij ingericht moet zijn om individuele vrijheid mogelijk te maken. Veel individuele vrijheid, juist in de niet-marxistische maatschappijen, bestaat slechts in schijn, wanneer niet over de hele linie een open deelneming is gerealiseerd. De vraag hierbij is, of de individuele emancipatie mogelijk is zonder de maatschappelijke structuren grondig te wijzigen. Waar het humanisme hier theorie dreigt te blijven, is het marxisme in elk geval de drijvende historische kracht. Het marxisme treedt toch niet overal praktisch op, omdat het weet, dat individuen de geschiedenis alleen kunnen veranderen, als ze daarmee de werkelijke behoeften van hun groep uitdrukken.

Als het marxisme gerealiseerd is, moet het open blijven voor kritiek, want het neemt onder socialistisch etiket veel dezelfde maatschappelijke vormen over van niet marxistische maatschappijen, compleet met het vervreemdende effect (burokratie!). De rationaliteit en de dialectiek van het marxisme kunnen hierin heilzaam werken, juist door kritiek op het bestaande te leveren en de weg naar vernieuwing te wijzen. Het normatieve humanistische ideaal is hierin, dat de mens vrij moet zijn van vervreemdende arbeid en vrij voor creatieve praxis. Dit ideaal is op de mogelijkheden en de behoeften van de mens gebaseerd. De humanistische traditie kan helpen bij het vinden hiervan.

De discussie van de eerste zitting ging uit van de vraag of het humanisme een visie met het oog op idealen of een visie vanuit principes is. De daarmee samenhangende vraag was de verhouding van doel en middelen, en in concreto de vraag in hoeverre van revolutionaire middelen gebruik gemaakt mag worden. Op de niet-marxistische stelling, dat niet elk middel gebruikt mag wor-

den, was de marxistische (Joegoslaafse) tegenvraag: welk middel dan niet en waarom niet? De marxistische humanisten waren geneigd terwille van hoge doeleinden en idealen minder humane middelen toe te laten, de niet-marxistische humanisten wilden vanuit hun principes inhumane middelen niet gebruiken, op het gevaar af daarmee idealen niet te kunnen verwezenlijken. Andere controversiële punten tussen de beide standpunten lagen in het al dan niet hebben van een vaststaand beeld van een toekomstige maatschappij (marxisten zijn hierover zeker); in de vraag in hoeverre men zelf zijn waarden kan en mag kiezen (marxisten zijn geneigd hierin voorstellen te geven). Een zichtbare overeenstemming tussen oost en west ligt tegenwoordig in het optreden van dezelfde maatschappijproblemen en dezelfde idealen om deze te overwinnen, met als karakteristiek voorbeeld de studentenbewegingen, die in oost en west eenzelfde karakter dragen. Kennelijk voelt men zich aan beide zijden ontevreden met de bestaande maatschappij. Dan komt weer de vraag van doel en middelen op, waarbij uitdrukkelijk naar voren kwam, dat die vraag niet alleen in, maar ook voor en na een revolutionaire situatie gesteld moet worden en gezien het spontane karakter van revoluties zelfs méér voor dan na.

Ook al werd een grote mate van overeenstemming bereikt in de opvatting, dat humanisme altijd normatief is, daarmee is de moeilijkheid nog niet weggewerkt, dat de normen vaak strijdig kunnen zijn en daarmee is ook nog niet opgehelderd in hoeverre het humanisme zelf een directe politieke actie moet voeren.

Op de tweede zittingsdag werd zeer uitvoerig op het vraagstuk van de tolerantie ingegaan. Duidelijk bleek, dat daar ook een groot verschilpunt ligt tussen marxistische humanisten, die een zekere mate van intolerantie verdedigen, en de niet-marxistische humanisten, die veel verder gaan in hun tolerantie ten aanzien van andersdenkenden, zelfs eventueel ten koste van hun te verwezenlijken idealen. Van de laatste zijde werd ook weer benadrukt, dat humanisten zeker niet eenzelfde politieke keus dienen te maken, hoewel vaststaat dat humanisme zeker geen theoretische zaak is, maar tot praktische actie leidt. Deze actie ligt vooral in het sociale vlak en is er tegenwoordig vooral op gericht de vervreemding te bestrijden. Hierin ligt een gezamenlijke taak van marxisten en niet-marxisten.

Tenslotte werd overeengekomen de ontmoeting in een meer representatieve vorm voort te zetten in het komende jaar. Waarschijnlijk zal deze plaats vinden eind augustus 1969 op het eiland Korčula in Joego-Slavië. Een commissie, bestaande uit Marković, Petrović, Stojanović, de Coninck, Kurtz, Van Praag en Tánase zal het voorbereidende werk doen. Te behandelen onderwerpen zullen vermoedelijk zijn: menselijke ontplooiing, doel en middelen.

W. van Dooren

Van week tot week

Radio, Hilversum I

Zondag 12 januari 1969, 9.45—10.00 uur: Spreker nog niet bekend.

Zondag 19 januari 1969, 9.45—10.00 uur: Contact tussen rooms katholieken en humanisten (III).

Zondag 26 januari 1969, 9.45—10.00 uur: C. van Rysinge. Titel nog onbekend.

Zondag 2 februari 1969, 9.45—10.00 uur: G. Stuveling: Uit humanistisch oogpunt.

Televisie, Ned. I

Maandag 13 januari 1969, 22.05—22.30 uur: „Het humanistisch Vormingsonderwijs”, m.m.v. leerlingen van een I.V.O.-school, een L.T.S. en een kweekschool en de heren J. C. Brandt Corstius en J. Koops.